

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ Г. С. СКОВОРОДИ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА
ДОВІДКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ВІДДІЛ

Бібліографічне посилення
(загальні правила складання)
відповідно до ДСТУ 8302:2015,
запровадженого в дію в Україні
01.07.2016

Методичні рекомендації

УДК 025.5(07)
Б59

Бібліографічне посилання (загальні правила складання) відповідно до ДСТУ 8302:2015, запровадженого в дію в Україні 01.07.2016 : метод. рек. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, наук. б-ка ; уклад. Т. І. Неудачина ; відп. ред. О. Г. Коробкіна. – Харків : ХНПУ, 2020. - 42 с.

Методичні рекомендації розроблено з метою надати допомогу при оформленні посилань в наукових роботах за ДСТУ 8302:2015 тим, хто опрацьовує переліки бібліографічних посилань або готує власні наукові роботи до подання до видавництва чи редакції наукового періодичного видання. В основу рекомендацій покладено теоретичний та практичний досвід фахівців наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди. Видання буде корисним для науковців, викладачів, аспірантів, студентів, видавців, а також всіх тих, хто стикається з питаннями бібліографічного опису документів.

Укладач: **Неудачина Тетяна Іванівна** - завідувач довідково-бібліографічним відділом наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

Науковий редактор: **Коробкіна Олена Геннадіївна** – директор наукової бібліотеки ХНПУ імені Г. С. Сковороди

©ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020

Зміст

Вступ.....	4
I. Загальні положення.....	7
II. Основні вимоги до оформлення бібліографічних посилань.....	20
III. Приклади бібліографічних описів...	24
Список використаних джерел.....	34
Додатки	
ДОДАТОК 1 : Деякі безкоштовні сервіси для тих, хто працює з текстами.....	35
ДОДАТОК 2 : Перелік особливих випадків скорочення слів і словосполучень у бібліографічному описі.....	36

ВСТУП

*«Норми бібліографічного опису представляють собою,
так би мовити, красу наукового етикету.
Їх дотримання вказує на звичку до науки,
а їх порушення виявляє вискочку і неука
і часто кидає ганебну тінь на роботу,
здавалося б, пристойну на перший погляд...»
Умберто Еко*

Складання списку використаної літератури, джерел та посилань є важливим обов'язковим елементом наукової роботи. Цей процес відображає роботу автора зі збору та аналізу інформації, дозволяє зробити висновок про глибину та ґрунтовність дослідження і, певною мірою, є вираженням культури наукової праці. Дані про документи та матеріали повинні бути подані в уніфікованому та стандартизованому вигляді з метою подальшого використання та ідентифікації. Правила оформлення наукових робіт є загальними для всіх галузей знань і регламентуються державними стандартами.

Стандарт *«Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. ДСТУ 8302:2015»* (видання офіційне, Київ, ДП «УкрНДНЦ», 2016) набув чинності 1 липня 2016 року. Цей стандарт розроблено ДНУ «Книжкова плата України імені Івана Федорова» та уведено вперше. Він установлює види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщення у документах. Бібліографічні посилання є частиною довідкового апарата документа і наводяться у формі бібліографічного запису. Мета бібліографічного посилання — надати відомості про цитовані або згадувані у тексті документи або їхні частини, оприлюднені на будь-яких носіях інформації, у вигляді, придатному для загальної характеристики, ідентифікації та пошуку цих документів. Стандарт поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації і призначений авторам, видавцям, фахівцям редакцій засобів масової інформації, інформаційних центрів тощо.

ДСТУ 8302:2015 містить інформацію про:

- види бібліографічних посилань та правила їхнього складання;
- особливості складання комплексного бібліографічного посилання;
- особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ;
- особливості складання бібліографічного посилання на електронний ресурс.

Технічну перевірку Справи національного нормативного документа, його прийняття, редагування та підготовку до видання здійснював Національний орган стандартизації (НОС) — Інститут стандартизації

(УкрНДНЦ). На цих етапах Інститутом було допущено прикрі технічні помилки, а саме: у тексті стандарту вилучено проміжки до та після приписаних (розділових) знаків пунктуації, та деякі інші. Для усунення допущених Інститутом стандартизації помилок Книжкова палата України розробила поправки до національного стандарту (відповідно до ДСТУ 1.5), погодила їх із відповідним Технічним комітетом та подала до Національного органу стандартизації. Після встановлення необхідності внесення поправок до нормативного документа їх було внесено в його текст. Поправки до національного стандарту опубліковано в офіційному друкованому виданні НОС: Інформаційний покажчик стандартів, 2016, №12 (408), С. 103 та внесено в його текст. Копію поправок до національного нормативного документа, опублікованого в офіційному друкованому виданні НОС, Інститут стандартизації долучив до Справи національного стандарту.

Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації в Україні було запроваджено національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 **«Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»**, який набув чинності 1 липня 2007 року. Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису. Стандарт ДСТУ 8302:2015 визначає правила функціонування бібліографічного посилання, він не скасовує дію стандарту ДСТУ 7.1:2006 **«Система стандартів з інформації бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання»** (ГОСТ 7.1–2003, IDT), однак він дозволяє значно спростити укладання переліків посилань. Вони діють паралельно, оскільки спрямовані на унормування різного роду посилань.

Видання містить теоретичний і практичний матеріал. Теоретичну частину методичних рекомендацій ілюстровано великою кількістю прикладів, запозичених з електронного каталогу наукової бібліотеки імені Г. С. Сковороди, що дасть змогу використати їх як зразки на відповідних етапах підготовки публікацій. Це допоможе скласти бібліографічні записи документів, вибрати форму й оформити список джерел до наукової праці, правильно застосувати цитати і зробити посилання по тексту, відредагувати бібліографічні списки; уможливить дотримання таких важливих вимог, як фактична достовірність і точність бібліографічних відомостей, їхня уніфікація. Основну увагу зосереджено на розкритті тих питань, які можуть виникнути в авторів і працівників видавництва (видавничих організацій), але відповіді на які важко знайти.

Приклади оформлення бібліографічних записів і бібліографічних списків за ДСТУ 8302:2015 з різним порядком розташування записів подано після теоретичної частини методичних рекомендацій, а у додатках 1, 2 автор на допомогу при оформленні наукових робіт і публікацій додала перелік особливих випадків скорочення слів і словосполучень у бібліографічному описі, а також деякі безкоштовні сервіси для тих, хто працює з текстами.

Методичні рекомендації будуть корисними науковцям, аспірантам, здобувачам наукових ступенів, викладачам, студентам, редакторам видавництв, а також усім, хто займається науковою, педагогічною, науково-методичною й редакційно-видавничою діяльністю під час підготовки монографій, дисертацій, наукових статей, студентських рефератів, курсових, дипломних, кваліфікаційних робіт тощо, які обов'язково мають супроводжувати бібліографічні списки.

Загальні положення

У тексті методичних рекомендацій використано основні терміни та визначення таких понять за темою дослідження з посиланнями на стандарти, з яких вони запозичені:

Бібліографічний опис – це наведена за певними правилами сукупність відомостей про документ (матеріал), призначена для його ідентифікації (ДСТУ 2392–94).

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідним й достатнім для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку (ДСТУ 8302:2015).

Виноски забезпечують можливість додавати у текст статті інформацію, що доповнює основний текст джерелами або уточненнями, але не перериває текст у статті. Виноски додаються автором у тексті й виводяться в окремому розділі (чи розділах) статті за допомогою відповідних тегів або шаблонів. Розділ, де показуються примітки, розташовують наприкінці статті (або розділу).

Джерело інформації – джерелом інформації для складання бібліографічного опису є документ у цілому; у разі потреби в описі можуть бути наведені відомості, запозичені з джерел поза документом; джерело інформації може бути одиничним або множинним (ДСТУ ГОСТ 7.1:2006).

Знак виноски – умовна позначка у вигляді арабських цифр (порядкових номерів), літер чи астериска (зірочки), що використовують для пов'язування підрядкових і позатекстових бібліографічних посилань з частиною основного тексту документа.

Посилання (англ. reference) — уривок, витяг з якого-небудь твору, на який посилаються у викладі, з точною назвою джерела й вказівкою на відповідну сторінку. Іноді те саме, що виноска. Посилання в наукометрії допомагають визначити актуальність і значущість публікації, її вплив на розвиток досліджень у певній галузі, а також:

- посилання дають змогу перевірити вірогідність і точність поданих цитат, формул, статистичних даних, фактів і відомостей, запозичених з інших видань;
- можливість виявити та знайти ці першоджерела;
- ознайомитися з літературою з теми дослідження, зокрема з працями, в яких питання висвітлено докладніше, ніж у цій публікації, або аргументовано інший погляд.

Бібліографічне посилання – сукупність бібліографічних відомостей про цитований, розглядуваний або згадуваний у тексті документа інший документ, що є необхідним й достатнім для його загальної характеристики, ідентифікування та пошуку.

Об'єкт бібліографічного посилання – усі види опублікованих і неопублікованих документів, їхні окремі складники або групи документів на будь-яких носіях інформації.

В усіх елементах бібліографічного опису (за винятком основної назви документа й відомостей, що належать до назви та містять одне слово) дозволено скорочувати окремі слова та словосполучення згідно з:

ДСТУ 3582:2013 «Інформація та документація. Бібліографічний опис. Скорочення слів і словосполучень українською мовою. Загальні вимоги та правила».

ДСТУ 6095:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Правила скорочення заголовків і слів у заголовках публікацій».

ДСТУ 7093:2009 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Скорочення слів і словосполук, поданих іноземними європейськими мовами» (ГОСТ 7.11-2004, MOD).

ГОСТ Р 7.0.12–2011 «Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Библиографическая запись. Сокращение слов и словосочетаний на русском языке. Общие требования и правила».

Відомості про згадуваний документ, опублікований іншою мовою, у бібліографічних посиланнях наводять мовою оригіналу

Елементи бібліографічного запису (заголовок і бібліографічний опис) та знаки пунктуації в бібліографічному посиланні, незалежно від його призначення та виду, наводять згідно з ДСТУ ГОСТ 7.80 «Система стандартів з інформації, бібліотечної та видавничої справи. Бібліографічний запис. Заголовок. Загальні вимоги та правила складання» і ДСТУ ГОСТ 7.1 з урахуванням таких особливостей:

- у заголовку бібліографічного запису подають відомості про одного, двох чи трьох авторів, при цьому їхні імена в бібліографічному описі у відомостях про відповідальність (за навскісною рисою) не повторюють;

- за потреби у заголовку бібліографічного запису позатекстового посилання можна зазначати більше ніж три імені авторів;

- замість знака «крапка й тире» («.—»), який розділяє зони бібліографічного опису та між елементами пошукових даних, в бібліографічному посиланні рекомендовано застосовувати знак «*крапка*» (при цьому в межах одного документа застосування в бібліографічних посиланнях розділових знаків уніфікують);

- відомості, запозичені не з титульної сторінки документа, дозволено не брати у квадратні дужки;

- після назви можна не зазначати загального позначення матеріалу («Текст», «Електронний ресурс», «Карти», «Ноти» тощо — перелік згідно з ДСТУ ГОСТ 7.1);

- у складі вихідних даних дозволено не подавати найменування (ім'я) видавця.

У внутрішньотекстовому та підрядковому бібліографічному посиланнях на складник документа (наприклад, статтю з журналу, збірника) можна зазначати бібліографічні відомості тільки про ідентифікувальний документ і номер сторінки – за наявності в його тексті відомостей про автора (якщо він є) та назву.

У бібліографічних посиланнях на складник документа у формі аналітичного бібліографічного опису розділовий знак «дві навскісні риски» («//») можна замінити крапкою, а відомості про документ (його назву), в якому розміщено складник, виділяти шрифтом (наприклад, *курсивом*).

Розрізняють наступні види бібліографічних посилань:

- За складом елементів бібліографічного запису:
 - ✓ *повне* (містить усі обов'язкові елементи, що використовують для загальної характеристикиски, ідентифікування й пошуку об'єкта посилання);
 - ✓ *коротке* (містить частину обов'язкових елементів, які використовують тільки для пошуку об'єкта посилання).
- За місцем розташування в документі: ***внутрішньотекстове, підрядкове, позатекстове.***
- ✓ ***Внутрішньотекстове бібліографічне посилання*** застосовується:
 - якщо значну частину відомостей про об'єкт посилання внесено до тексту документа;
 - використовують для зручнішого читання тексту та заощадження місця у невеликих за обсягом документа;
 - розміщують безпосередньо в тексті документа у круглих дужках;
 - може бути у повній або короткій формі.

Приклади: Л. В. Глазунова звернула увагу на нові формати книг та можливості їхнього використання у бібліотечно-бібліографічній роботі (Шкільний бібліотекар, 2015. № 1,2,3).

З цього приводу А. Почечуєв у книжці «Вычитка рукописи...» (Київ, 2011. С. 87) писав: «деякі автори ...»

- ✓ ***Підрядкове бібліографічне посилання:***
 - використовують за умов, якщо всередині тексту документа його розмістити неможливо або небажано;
 - розміщують як примітку в нижній частині сторінки, відмежовуючи від основного тексту горизонтальною рисою;
 - пов'язують із текстом за допомогою знаків виноски, які подають на верхній лінії шрифту після відповідного фрагмента в тексті (наприклад: Текст ²¹) та перед підрядковим посиланням (наприклад: ²¹ Посилання);

- *знаки виноски відокремлюють від тексту проміжком;*
- *можна застосовувати наскрізне нумерування в межах усього документа чи в межах його окремої глави;*
- *можна наводити у повній або короткій формі.*

Приклади:

повна форма: ³ Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект: монографія / В.М. Мороз; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Харків: С. А. М., 2012. – С. 272—310.

² Україна у цифрах. 2006: стат. довід. / Держ. комітет статистики України; [за ред. О. Г. Осауленка; відп. за вип. П.П. Забродський]. – Київ: Консультант, 2007.

коротка форма: ³ Мороз В.М. Мотиваційний механізм стимулювання трудової активності: державно-управлінський аспект: монографія. Харків: С. А. М., 2012. С. 272—310.

² Україна у цифрах. 2006: стат. довід. / Держ. комітет статистики України. Київ: Консультант, 2007.

Внутрішньотекстове та підрядкове бібліографічне посилання може містити такі елементи:

- *заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);*
- основу назву документа;*
- *відомості, що належать до назви (для підрядкового посилання);*
- *відомості про відповідальність (особи або організації, які брали участь у створенні документа);*
- *вихідні дані, видавця та рік випуску;*
- *позначення та порядковий номер тому, номера чи випуску документа;*
- *відомості про обсяг документа;*
- *назву документа, в якому опубліковано об'єкт посилання;*
- *відомості про місцезнаходження об'єкта посилання — номер сторінки в документі;*
- *примітки (у посилання на електронний ресурс тощо).*

✓ **Позатекстове бібліографічне посилання:**

- *використовують переважно у наукових виданнях у разі багаторазових посилань на одні й ті самі документи;*
- *наводять як перелік бібліографічних записів і розміщують наприкінці основного тексту документа (зазначаючи «Список бібліографічних посилань»);*
- *нумерують у межах усього документа або в межах окремих глав, розділів, частин тощо (арабськими цифрами);*

- сукупність позатекстових бібліографічних посилань, оформлених як перелік бібліографічних записів, не можна вважати бібліографічним списком (списком використаної літератури) чи покажчиком, що мають самостійне значення як бібліографічні посібники. Проте текст документа можна пов'язувати знаками виноски з бібліографічним списком використаної літератури.

У позатекстовому бібліографічному посиланні повторюють бібліографічні відомості про об'єкт посилання, який згадано в тексті документа.

Приклад: **У тексті:** «... про що зазначено у законі України «Про освіту»³».

У позатекстовому посиланні: 3. Про освіту : Закон України від 05 верес. 2017 р. № 2145-VIII. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. С. 7—84.

Позатекстове бібліографічне посилання пов'язують із фрагментом тексту документа, до якого воно належить, за допомогою знаків виноски, які або виносять на верхню лінію шрифту після відповідного тексту та перед позатекстовим посиланням.

Приклад 1. **У тексті:** Правила банківського кредитування підприємства державної форми власності викладено у навчальному посібнику «Кредитування та ризики» (автори Денисенко М. П., Догмачов В. М., Кабанов В. Г.)³².

У позатекстовому посиланні:³² Денисенко М.П., Догмачов В.М., Кабанов В.Г. Кредитування та ризики : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

або складають в одну лінію зі шрифтом основного тексту (у квадратних дужках у тексті та без дужок перед позатекстовим посиланням):

Приклад 2. **У тексті:** Правила банківського кредитування підприємств державної форми власності викладено у навчальному посібнику «Кредитування та ризики» (автори Денисенко М.П., Догмачов В.М., Кабанов В.Г.) [32].

У позатекстовому посиланні: 32. Денисенко М.П., Догмачов В.М., Кабанов В.Г. Кредитування та ризики : навч. посіб. Київ, 2008. 213 с.

Якщо у тексті згадують конкретну частину документа, після неї можна зазначати (у квадратних дужках) порядковий номер позатекстового посилання та сторінку, на якій подано цей об'єкт посилання. Між поданими відомостями проставляють знак «кома».

Приклад. **У тексті:** [7, с. 82]; [7, с. 254]

У позатекстовому посиланні: 7. Бердар М.М. Фінанси підприємств : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М.М. Бердар ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – Київ : Центр учб. л-ри, 2010. – 350 с.

Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є одна, дві чи три особи, у квадратних дужках зазначають їхні прізвища, розділяючи знаком «кома».

Приклад. **У тексті:** [Данілов, Паєнтко].

У посиланні: Данілов О.Д., Паєнтко Т.В. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях : навч. посіб. Київ : Центр учб. л-ри, 2011. 255 с.

Якщо посилання в тексті подають на документ, авторами якого є чотири та більше осіб, у квадратних дужках зазначають тільки його назву.

Приклад. **У тексті:** [Міжнародні фінанси : кредитно-модульний курс].

У посиланні: Міжнародні фінанси : кредитно-модульний курс : навч. посіб. / Ю.Г. Козак та ін. Київ : Центр учб. л-ри, 2011. 286 с.

Якщо в тексті є посилання на таку саму книгу того самого автора, але видану в іншому році, після прізвища автора зазначають відомості про рік її виходу та сторінки, на яких подано об'єкт посилань, розділяючи ці відомості знаком «кома».

Приклади: [Василик О. Д., 1997, с. 217];
[Василик О. Д., 2004, с. 338].

Дозволено у посиланні в тексті скорочувати довгі назви документів, позначаючи останні видалені слова знаком «три крапки».

Приклад. **У тексті:** [Пріоритетні напрями розвитку ..., с. 85].

У посиланні: Пріоритетні напрями розвитку національної економіки України в контексті глобалізаційних викликів : монографія. Харьков : Вид-во Іванченка І. С., 2018. 195 с.

Якщо об'єктом позатекстового посилання є багаточастинний документ, у посиланні в тексті потрібно зазначити номер тому (частини) або випуску.

Приклад. **У тексті:** [Ушинський, т. 1, с. 192—193]

У позатекстовому посиланні: Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. Спроба педагогічної антропології : вибрані твори. Київ : Рад. шк., 1952. Т. 4. 518 с.

Якщо у тексті наведено відомості про кілька об'єктів посилань, їх відділяють один від одного знаком «крапка з комою».

[Вовчак, 2009; Зубець, 2013];
[3, с. 57; 2, с. 24].

За повторністю наведення посилань на один і той самий об'єкт бібліографічне посилання може бути: **первинне, повторне.**

Повторне бібліографічне посилання

Повторне бібліографічне посилання на один і той самий документ або його частину, або групу документів наводять у скороченій формі за умов, що всі потрібні для ідентифікування та пошуку цього документа бібліографічні відомості зазначено у первинному посиланні на нього. Це можливо, оскільки всі обов'язкові й доцільні факультативні елементи наведені в первинному посиланні. Використання того чи іншого варіанту усікання або скорочення запису повторних посилань визначають різні чинники, зокрема такі:

- за яким посиланням слідує повторне – за посиланням на те ж видання або на інше видання;
- при повторному посиланні на те ж видання – де воно (п. п.) розташоване: на одному рядку з первинним або слідом за ним на інших рядках;
- як часто зустрічається повторне посилання: багатократно або лише один-два рази; повторне посилання зроблено на один або кілька творів конкретного автора.

Прийоми усікання або скорочення повторних посилань можна розділити на дві основні групи:

- коли повторне посилання слідує безпосередньо за первинним посиланням на той самий твір і розташоване на одному з ним рядку;
- коли і первинне і повторне посилання розташовані на різних рядках або між первинним і повторним посиланнями, записаними на одному рядку, є посилання на інші твори.

Може бути:

- внутрішньотекстове;
- підрядкове;
- позатекстове.

Внутрішньотекстове посилання

Первинне: (Нечитайленко А.О. Державний екзамен з теорії держави і права. Харків, 2012).

Повторне: (Нечитайленко А.О. Державний екзамен. С. 292).

Підрядкове посилання

Первинне: ¹ Захара І. Лекції з історії філософії. Вид. 2-ге. Львів, 1997. 322 с.

Повторне: ³ Захара І. Лекції з історії філософії. С. 86.

Позатекстове посилання

Первинне: 7. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді : монографія / М.І. Михальченко та ін. Київ, 2012. 319 с.

Повторне: 14. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді. С. 238.

У повторному бібліографічному посиланні дозволено застосовувати скорочування довгих назв, позначаючи видалені останні слова назви знаком «три крапки».

Приклад:

Первинне: 7. Вища школа як соціальний інститут і механізм соціалізації молоді : монографія / М.І. Михальченко та ін. Київ, 2012. 319 с.

Повторне: 14. Вища школа як соціальний інститут С. 238.

Повторні посилання мають особливості в оформленні:

1. У повторному посиланні вказують тільки прізвище та ініціали автора, назву твору і сторінки, на яких розташована цитована частина тексту. Назва твору з відомостями, що її стосуються, може бути наведена не повністю, наприклад, якщо назви двох книг частково збігаються. У повторних посиланнях можуть також застосовуватися скорочення типових слів в основній назві.

2. Назву замінюють словами „Покаж. творів”, „Цит. твори” для кириличного шрифту і „Op. cit.” (від „opus citato” – цитована праця) для латинського шрифту, і наводять сторінки, на які посилаються; інші елементи запису не наводять. Цей прийом застосовують за умови, що посилання роблять на одне видання твору автора.

3. Якщо у творі (розділі або статті) повторні посилання роблять тільки на один і той же твір, то слова „Покаж. творів”, „Цит. твори”, „Op. cit.” можуть бути опущені, а залишені лише прізвище автора і сторінки. У первинному посиланні при використанні цього прийому надають пояснення, яке наводять у дужках наприкінці опису.

4. При наявності багаторазових повторних посилань на один і той же твір його назва може бути змінена на аббревіатуру. У такому випадку одразу після першого посилання в дужках роз’яснюють аббревіатуру:

Первинне посилання: Національна академія педагогічних наук України (НАПН України) : інформаційний довідник. – Київ, 2002. 295 с. 63

Повторне посилання: НАПН України. – Київ, 2002, с. 35.

5. У повторному посиланні на окремий том багатотомного видання поряд з аббревіатурою або іншим умовним скороченням назви наводять позначення та номер тому, частини тощо. При посиланні на том загалом його позначення дають з великої літери („Т.”), а в посиланні на частину тому – з малої („т.”). При скороченні назви не можна змінювати порядок слів.

6. У повторних внутрішньотекстових посиланнях залишають тільки вказівку на сторінку або на том і сторінку. Частіше за все це можливо у виданнях, створених у результаті аналізу одного або кількох видань, якщо їх багаторазово процитовано в тексті. Таке коротке посилання зазвичай беруть у круглі дужки і розміщують після цитованого тексту:

(Т. 5, с. 100)
(vol. 3, p. 100)

Використання таких посилань можливе лише за умови, що в тексті є відповідні бібліографічні відомості (прізвище автора або назва твору) і користувачеві зрозуміло, на сторінку якого видання зроблено посилання.

Особливості складання комплексного бібліографічного посилання

Якщо в бібліографічному посиланні використано кілька об'єктів посилання, їх об'єднують в одне — комплексне посилання. У комплексному посиланні кілька об'єктів бібліографічного посилання подають в алфавітному чи хронологічному порядку або за алфавітом назв мов, тобто за принципом єдиної графічної основи — кириличної, латинської тощо, або кожною мовою окремо. Комплексне посилання може бути:

- внутрішньотекстовими,
- підрядковими,
- позатекстовими,

а також містити первинні та вторинні посилання. Якщо кілька бібліографічних посилань у складі комплексного посилання мають ідентичні заголовки (один і той самий автор кількох праць), у другому й наступних посиланнях ці заголовки можна замінити словами: *«Його ж»*, *«Її ж»*, *«Їх же»* (*«Его же»*, *«Ее же»*, *«Их же»* – рос. мовою або *«Idem»*, *«Eadem»*, *«Ibidem»* – латин. мовою).

Підрядкове комплексне посилання:

Приклад 1: Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи : навч. посіб. для студ. ВНЗ. Київ, 2014. С. 179.

Його ж. Педагогіка : навч. посіб. Київ, 2009. С. 230.

Приклад 2: 8 Шевчук В.О. Муза Роксоланська : Українська література XVI–XVIII століть : У 2-х кн. Кн. 1. Ренесанс. Бароко. Київ, 2004. С. 227–334.

Його ж. Кн. 2. Розвинене бароко. Пізнє бароко. Київ, 2005. С. 338–339.

Ідентичні заголовки також можуть бути опущені. У цьому випадку після заголовка в першому посиланні ставлять двокрапку, а перед основною назвою кожного посилання проставляють його порядковий номер:

Приклад: Рибалка В.В.: 1) Методологічні проблеми наукової психології : посібник. Київ : Талком, 2017. С. 24–47 ; 2) Психологія та педагогіка праці особистості: від обдарованості дитини до майстерності дорослого : посібник. Київ : Ін-т обдарованої дитини, 2014. С. 21.

Комбіновані посилання

Комбіновані посилання застосовують у випадках, коли треба зазначити сторінки цитованих робіт у поєднанні із загальними номерами інших джерел, наприклад:

Як видно з досліджень останніх років (12 ; 34 ; 52. С.14–19 ; 64. С. 21–23)

Якщо виникає потреба послатися на думку, що поділяє ряд авторів або аргументовану в кількох працях одного й того ж автора, то слід зазначити всі порядкові номери джерел, які розділяються крапкою з комою, наприклад:

Дослідженнями ряду авторів (15; 38; 103) встановлено, що ...

Особливості складання бібліографічного посилання на електронні ресурси локального та віддаленого доступу

Відповідно до п. 7.4 вказаного стандарту, «бібліографічне посилання складають як на електронні ресурси загалом (електронні документи, бази даних, портали чи сайти, веб-сторінки, форуми тощо), так і на їхні складники (розділи та частини електронних документів, порталів чи сайтів; публікації в електронних серіальних документах, повідомлення на форумах тощо) згідно з загальними правилами...».

Джерелами інформації для складання бібліографічного посилання на електронний ресурс є титульний екран, основне меню, програма, головна сторінка сайту чи порталу, що містять відомості про автора, назву, відповідальність, перевидання (версію), місце та рік видання. Основним джерелом інформації є титульний екран. За потреби використовують й інші джерела інформації: етикетку на фізичному носіїві електронного ресурсу, технічну та іншу супровідну документацію до нього або контейнер, коробку, конверт тощо (згідно з ДСТУ 7157). При цьому (п. 7.4.4.3.3): «Довгу електронну адресу можна переносити на наступний рядок. У цьому разі останнім у першому рядку має бути знак “навскісна риска” («/»»).

У бібліографічному посиланні на електронні ресурси локального та віддаленого доступу в примітці можна не подавати відомостей про джерело назви («Назва з етикетки диска», «Назва з екрана» тощо).

Дозволено подавати відомості про інше місцезнаходження чи форму електронного ресурсу, використовуючи слова: «Також доступний» (наприклад, «Також доступний у PDF:») чи подібні еквівалентні фрази (як-от, «Відомості доступні також в Інтернеті:»).

Після електронної адреси подають відомості про дату звернення до електронного ресурсу віддаленого доступу: число, місяць і рік (у круглих дужках) після слів «дата звернення». Бібліографічне посилання на

електронний ресурс віддаленого доступу дозволено зазначати тільки електронну адресу, використовуючи аббревіатуру «URI» «URL».

Для запобігання помилок у наведенні електронної адреси рекомендовано подавати її в один рядок. Після електронної адреси подають відомості про дату звернення до електронного ресурсу віддаленого доступу: число, місяць і рік (в круглих дужках) після слів «дата звернення».

Внутрішньотекстове посилання:

Приклад:

(URL: <http://archive.ifla.org/III/misc/im-ua.pdf>. (дата звернення: 15.09.2002)).

Підрядкове посилання:

Приклади:

⁹ Берташ В. Пріоритети визначила громада // Голос України: електрон. версія газ. 2012. № 14 (5392). Дата оновлення: 04.08.2012. URL: <http://www.golos.com.ua/userfiles/file/040812/040812-u.pdf> (дата звернення: 06.08.2012).

⁹ Азарян А. А. Модель взаємодіяння гамма-випромінювання з горними породами // Електронне моделювання : сайт Наук. б-ки період. видань НАН України. 2010. Дата оновлення 03.012.2015. URL: <http://dspace.nbuiv.gov.ua/handle/123456789/61683> (дата звернення: 08.12.2015).

Позатекстове посилання:

Приклади:

3. Конституція України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141) {Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2222-IV від 08.12.2004, ВВР, 2005, № 2, ст. 44, № 2952-VI від 01.02.2011, ВВР, 2011, № 10, ст. 68, № 586-VII від 19.09.2013, ВВР, 12 2014, № 11, ст. 142, № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст. 143, № 1401-VIII від 02.06.2016}. Вища рада правосуддя. Офіційний сайт. Нормативні акти. URL: http://www.vru.gov.ua/legislative_acts/1 (дата звернення: 13.02.2019).

37. Математика. 5–9 класи. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-svita/navchalniprogrami/navchalni-programi-5-9-klas> (дата звернення: 13.02.2019).

Особливості складання бібліографічного посилання на архівний документ

Може містити такі елементи:

- заголовок бібліографічного запису (ім'я автора);
- основну назву документа;
- відомості, що належать до назви (пояснюють і доповнюють її);
- відомості про відповідальність (містять інформацію про осіб і/або організації, які брали участь у створенні документа);
- пошукові дані архівного документа;
- примітки.

Пошукові дані:

- назву архіву;
- номер архівного фонду;
- номер опису;
- номер справи (одиниці зберігання) за описом;
- місцезнаходження об'єкта посилання (кількість аркушів загалом чи аркуш, на якому подано об'єкт посилання).

У бібліографічному посиланні на архівний документ відомості про об'єкт посилання відокремлюють від пошукових даних знаком «*дві навскісні риски*» («//») з проміжками до та після нього.

Підрядкове посилання:

Матеріали Ради народних комісарів Української Народної Республіки // ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1061. Оп. 1. Спр. 8–12. Копія; Ф. 1063. Оп. 3. Спр. 1–3.

Для позначення пошукових даних архівного документа - використовують такі скорочення слів:

- «Ф.» («Фонд»),
- «Оп.» («Опис»),
- «К.» («Картон»),
- «Спр.» («Справа»),
- «Од. зб.» («Одиниця зберігання»),
- «Арк.» («Аркуш»).

Між елементами пошукових даних ставлять знак - «*крапка*».

Назву архіву подають у вигляді аббревіатури чи скорочення, які прийнято в архівній галузі. Розшифрування аббревіатури наводять у списку скорочень, який додають до тексту. Якщо списку скорочень немає, назву архіву подають повністю або скорочують окремі слова та словосполучення

згідно з ДСТУ 3582, ДСТУ 7093, ГОСТ 7.12. Повну або скорочену назву архіву можна подавати після аббревіатури.

Приклади:

ЦДІАК України (Центральний державний історичний архів України, Київ);

ДАСБ України (Держ. архів Служби безпеки України);

ЦДНТА України (Центр. держ. наук.-техн. архів України);

Держархів м. Києва.

Якщо справа (одиниця зберігання) чи певний архівний документ, який зберігають у цій справі, не має назви, її формулює дослідник. У цьому разі назву справи подають у квадратних дужках до або після пошукових даних про документ.

Позатекстове посилання

Приклади:

[Праці П.К. Грімстед] // ЦДАВО України. Ф. 14. Оп. 7. Спр. 19. 284 арк.

або:

ЦДАВО України. Ф. 14. Оп. 7. Спр. 19. 284 арк. [Праці П.К. Грімстед].

Номер архівного фонду наводять після назви архіву. Після номера архівного фонду в круглих дужках може бути зазначено його назву.

ЦДАВО України. Ф. 14 (Фонд «Товариство отців Василіан» у Львові)

Підрядкове посилання:

³ Науковий архів Інституту історії України НАН України. Ф. 2. Оп. 3. Спр. 170. № 1. Арк. 5.

Внутрішньотекстове посилання:

(ЦДІАК України. Ф. 183. Оп. 4. Спр. 2. Арк.10) (Наукове товариство ім. Шевченка // Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф.й Оп. 1 Спр. 78. Арк. 1—8).

Позатекстове посилання:

24. Діяльність історичної секції при ВУАН та зв'язаних з нею історичних установ академії в 1929—1930 рр. // Інститут рукопису Національної бібліотеки імені В. І. Вернадського. Спр. 1686. 30 арк.

Бібліографічні посилання на архівні документи із зарубіжних архівів подають мовою певної країни згідно з прийнятими в цій країні та в цьому архіві правилами описування та складання посилань (зі скороченнями).

Внутрішньотекстове посилання:

(APw Lublinie. Zespol 95. Sygn.125. K. 6—7).

Підрядкове посилання:

11 Sygn.126. Wisyta Generalna dekanatu Patenskiego w roku 1793. 1793 r. 57 k.

Позатекстове посилання:

13. Государственный архив Российской Федерации. Ф. Р-7008. Украинская библиотека им. С. Петлюры в Париже. 1922—1940. Оп. 1. Д. 65. Каталог книг по истории Украины и другим вопросам на украинском языке, 1908—1940. 80 л.

Основні вимоги до оформлення бібліографічних посилань

1. У процесі оформлення посилань слід чітко дотримуватися правил складання бібліографічних записів згідно з чинними стандартами, відповідно до яких бібліографічне посилання повинно містити усі обов'язкові бібліографічні відомості, подані у відповідній формі. Недбалість і неухважність у складанні записів можуть спричинити неточності, помилки або неповноту потрібних відомостей. У такому випадку читач буде позбавлений можливості в разі потреби особисто звернутися до джерела.

2. У межах одного видання (одно- чи багатотомного, періодичного, продовжуваного) слід дотримуватись єдиної методики, однакового набору і форми наведення елементів у первинних посиланнях, застосування однакових способів скорочення повторних посилань, єдиного підходу до включення в текст внутрішньотекстових посилань, уніфікованої форми зв'язку фрагментів основного тексту й підрядкових або затекстових посилань.

3. Можна використовувати набір елементів посилання залежно від характеру, цілей і призначення видання, однак у всіх випадках до посилання повинні входити обов'язкові й ті факультативні елементи, що особливо важливі для характеристики, ідентифікування й розшуку твору. Припустимі винятки:

- у повторних посиланнях – усічення або заміна частини елементів еквівалентами;

- у посиланнях на різні твори з одного видання – заміна повторюваних відомостей про видання їх короткими еквівалентами;
- у посиланнях на твори одного автора – заміна прізвища (імені) автора словами „Він же”, „Вона ж”, „Вони ж” або їх еквівалентами „Idem”, „Eadem”, „Idem” для документів, надрукованих латиницею.

4. Заголовок обов’язково застосовують у посиланнях, які містять записи на документи, створені одним, двома або трьома авторами.

5. Якщо текст цитують не з першоджерела, а з іншого документа, то на початку посилання наводять слова: «Цит. за:» («Цитовано за»), «Навед. за:» («Наведено за:») із зазначенням джерела запозичення:

Приклад:

²³ Цит. за: Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу. Київ, 1992. С. 34.

6. У зоні фізичної характеристики вказують загальний обсяг документа або відомості про місце розташування об’єкта посилання в документі:

Приклад:

*Альберт Ю.В. Библиографическая ссылка : справочник. Киев, 1983. 247 с.

або

*Альберт Ю.В. Библиографическая ссылка : справочник. Киев, 1983. С. 20.

7. У стереотипних, факсимільних, репринтних, перекладних виданнях бібліографічні посилання допускається наводити в тому вигляді, в якому їх подано в оригіналі:

Приклади:

³²Кониський О. Просветный поступ Галицкой Руси за последние десятилетия. Зоря. 1887. Рочник VIII. С. 231–234.

²Ця стаття надрукована була в № 7 журналу „Червоний шлях” за липень місяць 1924 р.

8. Слід дотримуватись такої послідовності наведення знаків при посиланні: кому, крапку з комою, двокрапку й крапку ставлять після знаку посилання; знак питання й оклику, три крапки й лапки ставлять перед знаком посилання:

Приклад:

З такого приводу закономірно постає питання: чому „в одні і ті ж історичні епохи жили митці, які помітно відрізняються художнім осмисленням дійсності?”¹³.

9. Посилання на ілюстрації, таблиці, формули вказують їхнім порядковим номером, при чому останній беруть у круглі дужки:

Приклад:

рис. 1.2,
...у табл. 1.2
у формулі (2.1)

10. Слід мати на увазі, що в посиланнях дозволено:

- в аналітичних записах крапку і тире, що розділяють зони бібліографічного запису, замінювати крапкою;
- скорочувати окремі обов'язкові елементи за умови, що набір наведених даних забезпечує пошук документа – об'єкта бібліографічного посилання;
- не використовувати квадратні дужки для відомостей, запозичених не з приписаного джерела інформації;
- застосовувати скорочення окремих слів і словосполучень для всіх елементів бібліографічного запису, за винятком основної назви документа, згідно зі стандартами;
- не вказувати факультативні елементи (паралельні назви, відомості про редакторів, назви установ, від імені яких випущено видання, відомості про ілюстрації, додатки, серії тощо);
- ці відомості включають лише тоді, коли без них важко розшукати й ідентифікувати видання.

Зв'язок посилань із текстом і нумерація

Усі види бібліографічних посилань (за винятком внутрішньотекстових) пов'язані з конкретними фрагментами основного або допоміжного тексту документа. Посилання можуть бути у вигляді цифр (номерів), букв, зірочок (астерисків) або інших знаків:

Приклад:

23. Яценко М. Минуле проростає в сучасне (Драматургія Миколи Костомарова). *Слово і час*. 1992. № 5. С. 8.

Підрядкові посилання рекомендується нумерувати підряд у межах всього твору, якщо він невеликий за обсягом, або в межах його частини (глави, розділу, параграфа). Наскрізна нумерація полегшує підготовку рукопису до видання, дає змогу легко визначити загальне число підрядкових посилань у виданні. За невеликої кількості посилань (не частіше одного-трьох на 8–10 сторінках тексту) можна застосовувати і посторінкову нумерацію або посторінкове позначення зірочками (перше посилання – одна

зірочка, друге – дві зірочки і т. д.). Зірочки застосовують іноді й для того, щоб відокремити бібліографічні посилання від текстових приміток автора або редактора.

Затекстові посилання нумерують в послідовності перших слів з тексту твору. Наскрізна нумерація затекстових посилань спрощує форму посилань до них у тексті видання, дає читачеві уявлення про їх кількість. Відповідно до структури видання, затекстові посилання можуть бути згруповані за розділами, параграфами тощо. У цьому випадку зазвичай їх нумерують у межах розділу, глави, параграфа тощо. Якщо посилань небагато, нумерація і в цьому випадку може бути наскрізною.

У разі потреби для зв'язку тексту і посилань можуть бути використані зірочки різного малюнка. Це дає змогу чітко розмежувати посилання до різних розділів довідкового апарату. Наприклад, у виданні зі складною структурою довідкового апарату в примітках до назв і в посиланнях до них може бути застосована зірочка одного малюнка (*), у підрядкових примітках і посиланнях до них у тексті – іншого (*), у затекстових примітках і посиланнях до них у тексті – арабські цифри на верхній лінії рядка (²¹³); а в посиланнях до бібліографічного списку – арабські цифри на лінії рядка, взяті у квадратні дужки.

Знак посилання ставлять у кінці речення, якщо його не можна віднести до конкретних слів, або в кінці абзацу, тобто в логічно виправданому місці.

Приклад:

У тексті: Винятково важливим є вплив на М. Костомарова досвіду світової драматургії, починаючи від античності і до Шекспіра, Шиллера, а також європейської ідеалістичної думки кінця XVIII–XIX ст., передусім німецької, що глибоко висвітлено у статті С. Т. Яценка²³.

У посиланні: ²³ Яценко М. Минуле проростає в сучасне (Драматургія Миколи Костомарова). *Слово і час*. 1992. № 5. С. 8.

Приклади оформлення списку літератури за ДСТУ 8302:2015

Детальні правила оформлення посилань на різні типи джерел

Книги

Загальна схема оформлення бібліографічного посилання має такий вигляд:

- Прізвище, ініціали автора, рік видання.
- Відомості про видання.
- Місто: Видавництво.

Однотомні видання

Один автор

Бойчук Ю.Д. Еколого-валеологічна культура майбутнього вчителя: теоретико-методичні аспекти формування : монографія. Суми : Унів. кн., 2008. 355 с.

Боярська-Хоменко А.В. Освіта дорослих в країнах Центральної та Східної Європи: ретроспективний аналіз : монографія. Харків : Мітра, 2019. 376 с.

Єрмакова Т.С. Формування культури здоров'я школярів у Польщі: теорія і практика : монографія. Харків : Printhouse, 2016. 364 с.

Радул В.В. Соціально-професійні проблеми сучасної педагогічної науки : монографія. Харків : Мачулін, 2019. 330 с.

Два автора

Кузнецов М.А., Зотова Л.Н. Жизнестойкость и образ здоровья у студентов : монография. Харьков : Диска плюс, 2017. 397 с.

Матяш І., Мушка Ю. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині: історія, спогади. Київ : Києво-Могилян. акад., 2005. 397 с.

Фідкевич О.Л., Бакуліна О.Л. Нова українська школа: теорія і практика формувального оцінювання у 1—2 класах закладів загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 63 с.

Три автори

Дептула М., Поторська А., Борших Ш. Рання профілактика проблем психосоціального розвитку і ризикованої поведінки дітей та молоді. Бидгощ : Вид-во Ун-ту Казимира Великого, 2019. 158 с.

Козина, Ж., Цеслицка М., Мушкета Р. Технологии интегрального развития и укрепления здоровья людей разного возраста : монография. Харьков, 2017. – 376 с.

Рибалко Л.С., Черновол-Ткаченко Р.І., Тведохлеб Г.В. Професійна самореалізація педагогів: іншомовне освітнє середовище; технологія самореалізації вчителів іноземної мови : монографія. Харків : Основа, 2019. 111 с.

Чотири автори

Булінг : управлінський аспект / В. Кириченко, Г. Ковганич, Л. Калуга-Семенкова, К. Безрук. Київ : Шк. світ, 2019. 118 с.

або:

Кириченко В., Ковганич Г., Калуга-Семенкова Л., Безрук К. Булінг : управлінський аспект. Київ : Шк. Світ, 2019. 118 с.

Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України : станом на 10 жовт. 2016 р. / К.І. Беліков та ін. ; за заг. ред. О.М. Литвинова. Київ : ЦУЛ, 2016. 528 с.

Особливості стандартизації змісту освіти дітей з порушеннями зору : навч.-метод. посіб. / Т.М. Костенко, І.М. Гудим, О.М. Легкий, С.В. Кондратенко. Київ : Вид. Симоненко О. І., 2019. 179 с.

або:

Костенко Т.М., Гудим І.М., Легкий О.М., Кондратенко С.В. Особливості стандартизації змісту освіти дітей з порушеннями зору : навч.-метод. посіб. Київ : Вид. Симоненко О. І., 2019. 179 с.

П'ять і більше авторів

Нова українська школа: порадник вихователю групи продовженого дня у закладах загальної середньої освіти : навч.-метод. посіб. / Г.І. Дмитрів та ін. Львів : Світ, 2019. 223 с.

Педагогіка здоров'я: великий енциклопедичний словник з екологічної, валеологічної та інклюзивної освіти / О.Ю. Ажиппо та ін. Харків : ХДАФК, 2013. 433 с.

Психология менеджмента / П.К. Власов и др. ; под ред. Г.С. Никифорова. 3-е изд. Харьков : Гуманитар. центр, 2007. 510 с.

Колективний автор

Відносини держави, суспільства і особи під час створення радянського ладу в Україні (1917—1938 рр.) : кол. моногр. Т. 1 / відп. ред. В. Смолій. Київ : Ін-т історії України НАН України, 2013. 775 с.

Вітакультурна методологія : антологія : до 25-річчя наук. шк. проф. А. В. Фурмана : кол. моногр. Тернопіль : ТНЕУ, 2019. 979 с.

Державне регулювання виробництва та контроль за безпечністю тютюнових виробів в Україні : зб. наук.-практ. та інформ. матеріалів / Громад. організація "Фонд "Здоров'я" для всіх". Київ : ВІПОЛ, 2004. 131 с.

Без автора

Коронація слова : наук.-довід. вид. на відзначення 20-річчя Міжнар. літератур. конкурсу "Коронація слова" : 2000—2020. Київ : Світ Успіху, 2019. 495 с.

Місце України у геополітичних концепціях Юзефа Пілсудського : матеріали міжнар. круглого столу, Харків, 31 берез. 2017 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди, Генер. Консульство Республіки Польща ; за ред. С.О. Серякова. Харків : Колегіум, 2017. 118 с.

Педагогіка здоров'я : зб. наук. пр. II Всеукр. наук.-практ. конф., присвяч. 290-річчю з дня народження Г. С. Сковороди 7 квіт. 2012 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди та ін. Харків : ХНПУ, 2012. 450 с.

Підготовка докторів філософії (PhD) в умовах реформування вищої освіти : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 5-6 жовт. 2017 р. Запоріжжя : ЗНУ, 2017. 216 с.

Матеріали конференцій, з'їздів, тези доповідей

Дошкільна освіта в Україні: вчора, сьогодні, завтра : матеріали наук.-практ. конф. студ. ф-ту дошк. освіти, Харків, 15-16 груд. 2015 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; за заг. ред. К.А. Юр'євої. Харків : ХНПУ, 2015. 95 с.

Інтеграційні процеси в економіці АПК : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., м. Миколаїв, 28-30 верес. 2011 р. / гол. ред. В. С. Шебанін. Миколаїв : МНАУ, 2011. 212 с.

V (позачерговий) з'їзд Національної спілки краєзнавців України : матеріали та документи : 23 січ. 2012 р., Київ. міськ. будинок учителя / Нац. спілка краєзнавців України ; редкол. : О.П. Реєнт (гол. ред.) та ін. Київ : [б. в.], 2012. 181 с.

Сходознавство. Актуальність та перспективи : тези доп. I Міжнар. наук.-метод. конф., 20 берез. 2020 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди ; уклад.: Н.В. Руда, Л.М. Ямпольська. Харків : ХНПУ, 2020. 258 с.

Багатомні видання

Генетика і селекція в Україні на межі тисячоліть : у 4 т. / гол. ред. В.В. Моргун. Київ : Логос, 2001. Т. 2. 636 с.

Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / Акад. прав. наук України ; заг. ред. Ю.П. Битяк. Харків : Право, 2009. 576 с.

Фауна України. В 40 т. Т. 36. Инфузории. Вып. 1. Суктории (Ciliophora, Suctorea) / И.В. Довгаль. Киев : Наукова думка, 2013. 271 с.

Автор(и) та редактор(и), упорядник(и)

Антологія української літературно-критичної думки першої половини ХХ століття / упоряд. В. Агеєва. Київ : Смолоскип, 2016. 904 с.

Гене́за провідництва в освіті : монографія / І.Т. Богданов та ін. ; за ред. І.Т. Богданова ; Бердян. держ. пед. ун-т. Київ : Освіта України, 2019. 469 с.

Головна астрономічна обсерваторія Національної академії наук України: від ідеї створення до міжнародного визнання / упоряд.: А.О. Корсунь, І.П. Крячко ; за ред. Я.С. Яцківа. Київ : Наук. думка, 2018. 375 с.

Законодавче регулювання тютюнокуріння в Україні: гармонізація вітчизняних та міжнародних правових засад : навч. посіб. / за ред. М. Поліщука, І. Солоненка. Київ : Дзвін, 2005. 207 с.

ІНШІ ВИДАННЯ

Автореферати дисертацій

Башкір О.І. Науково-педагогічна діяльність кафедр педагогіки у вищих педагогічних навчальних закладах України (початок ХХ — початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харків : [б. в.], 2019. 40 с.

Джуринський П.Б. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до здоров'язбережувальної професійної діяльності : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. Одеса, 2013. 43 с.

Пісоцька М.Е. Теорія і практика індивідуалізації навчання студентів природничо-математичних спеціальностей у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ століття — початок ХХІ століття) : автореф. ... д-ра пед. наук : 13.00.09. Харків : [б. в.], 2019. 40 с.

Дисертації

Єрмакова, Т.С. Теорія і практика формування культури здоров'я школярів у Польщі (друга половина ХХ — початок ХХІ століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01. Харків, 2016. – 547 с.

Пісоцька М.Е. Теорія і практика індивідуалізації навчання студентів природничо-математичних спеціальностей у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ століття — початок ХХІ століття) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.09, 01. Харків : [б. в.], 2019. 568 с.

Ус Г.Г. Українська термінологія сімейного права: генеза і структурно-системна організація : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01. Харків : [б. в.], 2019. 232 с.

Законодавчі та нормативні документи

Конституція України : станом на 1 верес. 2016 р. / Верховна Рада України. Харків : Право, 2016. 82 с.

Про деякі категорії осіб з особливими освітніми потребами: постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2018 р. № 952. *Урядовий кур'єр*. 2018. 20 листоп. (№ 218). С. 4.

Про затвердження Порядку забезпечення доступу вищих навчальних закладів і наукових установ, що знаходяться у сфері управління Міністерства освіти і науки України, до електронних наукових баз даних : наказ М-ва освіти і науки України від 2 серп. 2017 р. № 1110. *Вища школа*. 2017. № 7. С. 106-107.

Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 03.10.2019 р. № 157-ІХ. *Голос України*. 2019. 26 груд. (№ 248). С. 2–7.

Авторські свідоцтва

А. с. 1007970 СССР, МКИ³ В 25 J 15/00. Устройство для захвата неориентированных деталей типа валов / В. С. Ваулин, В. Г. Кемайкин (СССР). – № 3360585/25–08 ; заявл. 23.11.81 ; опубл. 30.03.83, Бюл. № 12. – 2 с. : ил.

А.с. 1417832 СССР, МКИ А 01 F 15/00. Стенка рулонного пресс-подборщика / В. Б. Ковалев, В. Б. Мелегов. № 4185516 ; заявл. 22.01.87 ; опубл. 23.08.88, Бюл. № 31.

Архівні документи

Закон про громадянство Української Народної Республіки. 15 листопада 1921 р. ЦДАВО України (Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України). Ф. 1065. Оп. 4. Спр. 96. Арк. 48—50. Оригінал. Машинопис.

Листування [Грушевського М. С.] з друкарнями в Празі, Відні та інших містах про видання і продаж книг. 4 лютого 1922 р. – грудень 1923 р. ЦДІАК України (Центр. держ. істор. архів України). Ф. 1235. Оп. 1. Спр. 95.

Наукове товариство ім. Шевченка. Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника НАН України. Ф. 1. Оп. 1. Спр. 78. Арк. 1–7.

Науковий архів Інституту історії України НАН України. Оп. 3. Науково-дослідна кафедра історії України Спр. 170, № 1, План праці НДКІУ на 1924 р., 5 арк.

Патенти

Рентгенодіагностичний препарат на основі конусно-променевого комп'ютерного томографа для обстеження кінцівок : пат. 140662 Україна : А61В 6/03, А61В 8/13, Н05G 1/02, G03В 42/02, G01N 23/04. № u 2019 07999 ; заявл. 12.07.2019 ; опубл. 10.03.2020, Бюл. № 5 (кн. 1). 1 с.

Спосіб лікування синдрому дефіциту уваги та гіперактивності у дітей: пат. 76509 Україна. № 2004042416; заявл. 01.04.2004; опубл. 01.08.2006, Бюл. № 8 (кн. 1). 120 с.

Спосіб лікування хворих на тяжку персистувальну бронхіальну астму із застосуванням ацетилцистеїну: пат. 76915 UA, МПК А61К 31/198. № а 200503501; заявл. 14.04.2005; опубл. 15.09.2006, Бюл. № 9.

Препринти

Головач Ю., Пляцко Р., Сварник Г. Петер Пуллой і архів Івана Пулюя. Львів : Ін-т фізики конденс. систем НАН України, 2020. 24 с. (Препринт. Ін-т фізики конденс. систем НАН України ; ISMP–20–01).

Протидія агресивному податковому плануванню в Україні / С. С. Брехов та ін. Ірпінь : Ун-т ДФС України, 2017. 108 с. (Препринт. Наук.-дослід. ін-т фіскал. політики Ун-ту ДФС України).

Simon J. Physics of oscillations. Poznań : University of Poznań, 2019. 121 p. (Preprint. University of Poznań ; UP-02).

Стандарти

ДСТУ ISO 14024:2018. Екологічні маркування та декларації. Екологічне маркування типу I. Принципи та процедури. На заміну ДСТУ ISO 14024:2002. Чинний від 2020-01-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2019. 18 с.

ДСТУ 8302:2015. Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. Чинний від 2016-07-01. Вид. офіц. Київ : УкрНДНЦ, 2016. 16 с.

ДСТУ ISO 6107-1:2004. Якість води. Словник термінів. Частина 1 (ISO 6107-1:1996, IDT). Чинний від 2005-04-01. Вид. офіц. Київ : Держспоживстандарт України, 2006. 181 с.

Каталоги

Каталог біосфери / предисл. Ю. А. Школенко. Москва : Мысль, 1991. 253 с.

Каталог музею анатомії / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г.С. Сковороди ; уклад. : І.А. Іонов, Н.Ф. Теремецька, А.М. Ляшенко, І.О. Делова. Харків : ФОП Петров В. В., 2018. 82 с.

Пам'ятки історії та мистецтва Львівської області : каталог-довідник / авт.-упоряд. М. Зобків та ін. Львів : Новий час, 2003. 160 с.

Університетська книга : осінь, 2003 : каталог. Суми : Унів. кн., 2003. 11 с.

Бібліографічні покажчики

Григорій Сковорода : філософія життя і творчості (українського Сократа) : наук.-допом. бібліограф. покажч. / уклад. Т.І. Неудачина ; відп. ред. О.Г. Коробкіна. Харків : ХНПУ, 2019. 128 с.

Науково-дослідницька діяльність: традиційні напрямки та сучасні пріоритети : реком. бібліограф. покажч. / уклад. : Неудачина Т.І. ; відп. ред. Коробкіна О.Г. Харків : ХНПУ, 2019. 60 с.

Репресії в Україні (1917—1990 рр.) : наук.-допом. бібліогр. покаж. / авт.-упоряд.: Є.К. Бабич, В.В. Патока. Київ : Смолоскип, 2007. 519 с.

Українська драматургія й театр від витоків до сучасності : рек. бібліограф. покажч. / уклад. Т.І. Неудачина ; відп. ред. О.Г. Коробкіна. Харків : ХНПУ, 2020. 68 с.

Частина видання

Розділ книги (складова частина документа)

Бородій М. «Білі плями» біографії Г. Сковороди: з новознайдених архівних документів. *Сковорода Григорій: ідейна спадщина і сучасність* / відп. ред. І.П. Стогній. Київ, 2003. С. 530—553.

Білер О., Швецова Г. Літературні та філософські попередники Григорія Савича Сковороди. *Григорій Сковорода в українській і світовій культурі* : зб. матеріалів II студ. Сковородинівських читань 9 листоп. 2007 р. / відп. ред. Мицай Н.І. Сковородинівка, 2007. С. 46—57.

Саблук П. Т. Напрямки розвитку економіки в аграрній сфері виробництва. *Основи аграрного підприємництва* / за ред. М.Й. Маліка. Київ, 2000. С. 5—15.

Boychuk Y. D., Kazachiner O. S. Content And Structure Of General Secundare Educational Establishment Teacher's Inclusion Competence. *Теорія та практика впровадження компетентнісного підходу до вищої освіти в Україні* : монографія. Відень : [б. в.], 2019. S. 75—83.

Стаття (публікація) в періодичному виданні (газети, журнали)

Губин Д. «Испанка» на Харьковщине: забытая эпидемия. *Время*. 2020. 31 марта (№ 26). С. 11.

Іванько С.Л., Степаненко І.Ю. Де є любов, там є життя : літературно-музична композиція. 9-11-ті кл. *Зарубіжна література в школі*. 2018. № 3-4. С. 73—79.

Крамаренко В.М. Завжди на щирість і любов багата... Батьківська хата, вічний оберіг. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2019. № 3. С. 36—39.

Сорока В. Інтересний учитель - винахідливий: педагогічна бібліотека. *Освіта України*. 2018. 10 груд. (№ 48). С. 12—13.

Chua N.Y., Lundbye J. Endovascular catheter as a rewarming method for accidental hypothermia. Therapeutic hypothermia and temperature management. 2012. Vol. 2, no. 2. P. 89—91. URL: <https://doi.org/10.1089/ther.2012.0001> (date of access: 06.05.2020).

Рецензія на книгу

Малай В.В. [Рецензія]. *Історія та географія* : зб. наук. пр. Харків : Колегіум, 2017. Вип. 54. С. 205—206. Рец. на кн. : Трубчанінов М.А. Розвиток підсобних промислових виробництв і промислів у селянських господарствах Європейської Росії в епоху цивілізаційних змін кінця XVIII-початку XX ст. : монографія. Харків : Колегіум, 2016. 458 с.

Новиков А.О. Образ Марка Кропивницького в художній літературі. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2008. № 3. С. 36–37. Рец. на кн. : Козар П. Марко Кропивницький. Слов'янськ : Печат. двор, 2006.

Соколова Т.И., Степанченко И.И. [Рецензия]. *Русская филология. Вестник Харьковского национального педагогического университета имени Г. С. Сковороды*. Харьков : ХНПУ, 2009. № 4 (41) : Языкознание. Литературоведение. Методика преподавания русского языка и литературы. С. 82—83. Рец. на кн. : Сенічкина Е.П. Словарь эвфемизмов русского языка. Москва : Флинта: Наука, 2008. 464 с.

Електронні ресурси

Сайт

Офіційний курс гривні щодо іноземних валют на дату 11.06.2020. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/markets/exchangerates?date=11.06.2020&period=daily> (дата звернення: 11.06.2020).

«Файлу» чи файла»: який родовий відмінок слова «файл»? Kyiv Dictionary. URL: <https://www.kyivdictionary.com/uk/grammar/uk/consulenza-linguistica/vypusk3/failu-faila/> (дата звернення: 20.05.2020).

APA Style Introduction. Purdue University. URL: https://owl.purdue.edu/owl/research_and_citation/apa_style/apa_style_introduction.html (date of access: 09.06.2020).

Частина веб-сайта

Мігунова Т. С. Слово «телебачення» – це архаїзм. *Телекритика*: веб-сайт. Київ, 2017. URL: <http://www.telekritika.ua/expert/2017-01-23/59463> (дата звернення: 23.01.2018).

Що таке органічні продукти і чим вони кращі за звичайні? *Екологія життя* : веб-сайт. URL: <http://www.eco-live.com.ua> (дата звернення: 12.10.2017).

Smith J. The Art of Good Dancing – Noble Birth and Skilled Nonchalance. England (1580–1630). *Historical dance*. 1987. Vol. 2, no. 5. URL: www.dhds.org.uk/jnl/pdf/hd2n5p30.pdf. (accessed: 10.02.2018)

Електронні носії

Левченко Я. Е. Професійна спрямованість особистості майбутнього вчителя: технологічний аспект : навч. посіб. Харків : ХНПУ, 2012. 1 електрон. опт. диск (DVD+RW).

Щасливі китайці : кн. для учнів. Пекін : Пекін. ун-т мови та культ., 2010. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM).

Законодавчі документи

Про вищу освіту : Закон України від 01 лип. 2014 р. № 1556-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>

Про внесення змін до деяких актів Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 серп. 2020 р. № 757. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-vnesennya-zmin-do-deyakh-aktiv-kabinetu-ministriv-t270820> (дата звернення: 8.11.2020)

Про стандартизацію : Закон України від 11 лют. 2014 р. № 1315. URL: <https://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1315-18> (дата звернення: 02.11.2017).

Книги

Грубінко А.В. Історія держави і права зарубіжних країн та римське право: навч. посіб. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2019. 384 с. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/37697/1/%d0%90.%20Grubinko%20re d.%202019.pdf>.

Шмоніна Т.А., Бойчук Ю.Д. Теоретико-методичні аспекти природничо-наукової підготовки іноземних студентів на підготовчих факультетах : монографія. Харків : ХНПУ, 2013. 168 с. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/78>

Періодичні видання

Вакина Л.В. Понятие современной технологии и её влияние на эффективность изучения иностранного языка. *Студенческий вестник: электрон. научн. журн.* 2020. № 41(139). URL: <https://studvestnik.ru/journal/stud/herald/139> (дата обращения: 09.11.2020).

Кічун С.В. Linguistic means of creating images *Молодий вчений*. 2020. № 9. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2020/9/10.pdf>

Neave H. Deming's 14 Points for Management: Framework for Success. *Journal of the Royal Statistical Society. Series D (The Statistician)*. 2012. Vol. 36, № 5. P. 561–570. URL: <http://www2.fiu.edu/~revellk/pad3003/Neave.pdf> (Last accessed: 02.11.2017).

Colletta L. Political Satire and Postmodern Irony in the Age of Stephen Colbert and Jon Stewart. *Journal of Popular Culture*. 2009. Vol. 42, № 5. P. 856–874. DOI: 10.1111/j.1540-5931.2009.00711.x.

Список використаних джерел

Бібліографічне оформлення наукових робіт : метод. рек. / уклад.: Лобановська І. Г., Помчалова О. Г., Грудініна Н. Д. ; [наук. ред. І. Г. Лобановська] ; НАПН України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського. – Київ : [б. в.], 2015. – 90 с. – (Серія «На допомогу професійній самоосвіті працівників освітянських бібліотек» ; вип. 12).

Бібліографічне посилання (загальні правила складання) відповідно до ДСТУ 8302:2015, запровадженого в дію в Україні 01.07.2016 : метод. рек. / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова ; уклад. С. В. Карпенко ; відп. за вип. О. М. Штангей. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2017. – 19 с.

ДСТУ 8302:2015 Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання. – Уведено вперше ; чинний з 2015–06–22. – Київ : ДП УкрНДНЦ, 2016. – 16 с.

ДСТУ 8302:2015: офіційні виправлення у 2017 році [Електронний ресурс] / Наук. б-ка НаУКМА ; авт.-уклад. Н. Г. Павлів. – Режим доступу : <https://www.slideshare.net/naukmalibrary/83022015-2017>.

Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах [Електронний ресурс] : метод. порадник / авт.-уклад. : І. Костіна, В. Каленська, О. Олабоді ; ред. Н. Левченко. – Київ : Науково-технічна бібліотека Національного університету харчових технологій, 2017. – 31 с. - Режим доступу : <http://library.nuft.edu.ua/inform/poradnyk.pdf>. - (дата звернення 16.12.2019)

Оформлення бібліографічних посилань у наукових роботах (за ДСТУ 8302:2015) : презентація / Бібліотека Київського університету ім. Бориса Грінченка ; уклад. С. І. Гузенко. – Київ, 2017. – Режим доступу : <http://library.kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/biblio/seminar/%D0%94%D0%A1%D0%A2%D0%A3%208302.pdf> (дата звернення: 12.09.2019).

Про внесення поправок у ДСТУ 8302-2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» // Інформаційний покажчик стандартів. – 2016. – № 12. – С. 103.

Радченко А. І. Методичні рекомендації щодо нового стандарту «Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання» (ДСТУ 8302:2015) / А. І. Радченко ; ВД «Академперіодика» НАН України. — 2-ге вид., доповн. – Київ : Академперіодика, 2017. – 18 с.

Деякі безкоштовні сервіси для тих, хто працює з текстами:

<http://istio.com/> – перевірить орфографію, порахує кількість знаків, ключі, щільність;

<http://ru.readability.io/> – оцінить читабельність тексту;

<http://www.8nog.com/counter/> – рахує знаки, видаляє подвійні пропуски;

<http://www.artlebedev.ru/tools/typograf/> – друкар, який зробить красиві лапки і перетворить дефіси на тире;

<http://www.typograf.ru/> – ще один друкар;

<http://glvrd.ru/> – допоможе відшліфувати текст в інформаційному стилі;

<http://www.zenpen.io/> – онлайн-редактор (коли не хочеться завантажувати гугл-докс і ворд);

<https://tech.yandex.ru/speller/> – перевіряє орфографію текстів російською, українською та англійською мовами;

<http://translit.net/> – перекладе текст в транслит і назад.

Перелік особливих випадків скорочення слів і словосполучень у бібліографічному описі

А

автобіографія – автобіогр.
автор – авт. автореферат – автореф.
авторське свідоцтво – а. с.
авторський колектив (колектив авторів) – авт. кол. (кол. авт.)
адаптація – адапт.
адміністрація – адмін.
академік – акад. (при прізвищі)
академія – акад. алфавітний – алф.
альбом – альб. альманах – альм.
анотація – анот.
антологія – антол.
аркуш – арк. (при цифрах і в зоні приміток)
асистент – асист. (при прізвищі)
асоціація – асоц.

Б

безкоштовний (безкоштовно) – безкошт.
безоплатний (безоплатно) – безопл.
березень – берез.
бібліографія – бібліогр.
бібліотека – б-ка
бібліотечка – б-чка
бібліотечний – бібл.
біобібліографія – біобібліогр.
біографія – біогр.
брошура – бр. (при цифрах)
будівельний – буд. будівництво – буд-во
бухгалтерський – бух.
бюлетень – бюл.

В

введення (уведення) – введ. (увед.)
вдосконалення (удосконалення) – вдоскон. (удоскон.)
вересень – верес.
ветеринарний – вет.
вивчення – вивч.
видавець – вид. (при прізвищі)
видавництво – вид-во видання – вид.
викладач – викл. (при прізвищі або назві установи)
виконавець – викон. (при прізвищі)

виконавчий комітет – виконком
виконувач обов'язків – в. о. (при назві посади) виправлення – випр.
випуск – вип.
випускні дані – вип. дані (у зоні приміток)
виробництво – вир-во
виставка – вист.
вихідні дані – вих. дані (у зоні приміток)
вищий – вищ.
відділ – від.
відділення – від-ня
відомості – відом.
відповідальний – відп.
відредаговано – відред.
вісник – вісн.
впровадження (упровадження) – впровадж. (упровадж.)

Г

газета – газ.
генеральний – ген.
глава – гл. (при цифрах)
господарство – госп-во
господарський – госп.
гравюра – грав.
гривня – грн (при цифрах)
грудень – груд.

Д

депонований – деп.
депутат – деп. (при прізвищі)
державна адміністрація – держадмін.
державний – держ.
дефектний – деф. (у зоні приміток)
дивись – див.
директор – дир. (при прізвищі)
дисертація – дис.
дитячий – дит.
довідник – довід.
додаток – дод.
додрукування – додрук.
доктор – д-р (у назві наукового ступеня)
документ – док.
доопрацювання – доопрац.
доповідь – доп.
доповнення – допов.
допоміжний – допом.
дослідження – дослідж.
доцент – доц. (при прізвищі або назві установи)

драматичний – драм.

друкарня – друк.

Ж

жовтень – жовт.

журнал – журн.

З

забезпечення – забезп.

завідувач – зав. (при назві установи або посади)

завод – з-д

закінчення – закінч.

заклад – закл.

замовлення – зам. (у значенні «замовлення на виготовлення тиражу»)

записки – зап. (у значенні «наукові роботи»)

запровадження – запровадж.

засідання – засід. засновник – засн.

заступник – заст. (при назві посади)

затверджений – затв.

затвердження (затверджено) – затв.

західний – зах.

збірник (збірка) – зб.

зібрання – зібр.

зі змінами – зі змін.

зовнішній – зовн.

І

ілюстратор – іл. (при прізвищі)

ілюстрація – іл.

імені – ім. (скорочують також у заголовку запису)

інститут – ін-т

інструкція – інстр.

інформаційний – інформ.

історичний – іст.

К

кабінет – каб.

кандидат – канд. (у назві наукового ступеня)

карбованець – крб (при цифрах)

карта – к. (при цифрах)

каталог – каф.

квартал – кв. (при цифрах)

квітень – квіт.

клас – кл.

книга (книжка) – кн.

коефіцієнт – коеф.

колектив авторів (авторський колектив) – кол. авт. (авт. кол.)

коментар – комент.

коментатор – комент. (при прізвищі)

комісія – коміс.
комітет – ком.
конгрес – конгр.
конференція – конф.
копійка – к. (при цифрах)
кореспондент – кор. (при назві газет, журналів або при прізвищі)

Л

лабораторія – лаб.
липень – лип.
листопад – листоп.
література – літ.
лютий – лют.

М

малюнок (рисунок) – мал. (рис.)
математичний – мат.
машинобудування – машинобуд.
мегабайт – Мб
механічний – мех.
міністерство – м-во
місяць – міс. (в описі періодичних видань)
міська державна адміністрація – міськдержадмін.
міська рада – міськрада
молодший – мол.

Н

надзаголовок – надзаг.
народження – народж.
народний – нар.
науково-дослідний – н.-д.
національний – нац.
начальник – нач. (при прізвищі або назві установи)

О

об'єднання – об-ня
обкладинка – обкл.
обласна державна адміністрація – облдержадмін.
обласна рада – облрада
область – обл.
обліково-видавничий аркуш – обл.-вид. арк.
обробка – оброб.
одиниця – од. (при цифрах)
окремий – окр.
опрацювання – опрац.
організація – орг.
оригінал – ориг.
оформлення – оформ.

П

пан (пані) – п. (при прізвищі)
парламентський – парлам.
патент – пат.
педагогічний – пед.
перевидання – перевид.
переглянутий – перегл.
передмова – передм.
переклад – пер.
перекладач – пер. (при прізвищі)
переробка – перероб.
підручник – підруч.
повідомлення – повідомл.
показчик – показ.
популярний – попул.
портрет – портр.
посібник – посіб.
початок – поч.
праці – пр. (у значенні «наукові роботи»)
предметний – предм.
препринт – препр.
примірник – пр. (при цифрах)
примітка – прим.
присвячення – присвяч.
продовження – продовж.
промисловий – пром.
промисловість – пром-сть
професійний – проф.
професор – проф. (при прізвищі)
професорсько-викладацький – проф.-викл.
псевдонім – псевд.
публікація – публ.

Р

район – р-н
районна державна адміністрація – райдержадмін.
районна рада – райрада
редактор – ред. (при прізвищі)
редакційна колегія (редколегія) – редкол.
редакція – ред.
резюме – рез. рекомендація – рек.
репринт – репр.
репродукція – репрод.
республіка – респ.
ретроспективний – ретросп.
реферат – реф.
рецензія – рец.

рік – р. (при цифрах)
розділ – розд. (у значенні «частина»)
розповсюдження – розповсюдж.
розпорядження – розпорядж.
розробка – розроб.
ротапринт – ротапр.
рукопис – рукоп.

С

святий – св. (при імені)
секретар – секр. (при прізвищі)
селищна рада – селищрада
серпень – серп.
симпозіум – симп.
систематичний – сист.
сільська рада – сільрада
сільський – сіл.
сільськогосподарський – с.-г.
січень – січ.
скорочення – скор.
словник – слов.
спеціальність – спец.
специфікація – специф.
станція – ст. (при назві)
старший – ст.
статистичний – стат.
стаття – ст.
стереотипний – стер.
століття (сторіччя) – ст. (при цифрах)
сторінка – с. (при цифрах)
суспільство – сусп-во
східний – сх.

Т

таблиця – табл. (при цифрах)
титульний аркуш – тит. арк.
товариство – т-во том – т. (при цифрах)
торговельний – торг.
травень – трав.
транспорт – трансп.

У

уводиться (вводиться) – увод. (ввод.)
укладач – уклад. (при прізвищі)
український – укр.
умовний друкований аркуш – ум. друк. арк.
університет – ун-т
університетський – унів.

упорядкування – упоряд.
упорядник – упоряд. (при прізвищі)
управління – упр.

Ф

фабрика – ф-ка
факультет – ф-т
філіал (філія) – філ.
філософський – філос.
фотограф – фот. (при прізвищі)
фотографія – фот.
фрагмент – фрагм.
французький – фр.

Х

хореографія – хореогр.
художник – худож. (при прізвищі)

Ц

ціна – ц. (при цифрах)

Ч

часопис – часоп. (при цифрах)
частина – ч. (при цифрах)
червень – черв.
член-кореспондент – чл.-кор. (при прізвищі)

Ш

школа – шк.

Щ

щодакдний – щодакд. (в описі періодичних видань)
щоденний – щоден. (в описі періодичних видань)
щоквартальний – щокв. (в описі періодичних видань)
щомісячний – щоміс. (в описі періодичних видань)
щорічний – щоріч. (в описі періодичних видань)
щотижневий – щотиж. (в описі періодичних видань)

Ю

ювілейний – ювіл.